

Felfelé irányuló konvergencia a foglalkoztatásban és a társadalmi-gazdasági tényezőkben

Bevezetés

A tagállamok között a társadalmi haladásban jelentkező eltérések miatti aggályokra tekintettel az Eurofound 2017–2020 közötti időszakra vonatkozó munkaprogramjában kötelezettséget vállalt az Európán belüli felfelé irányuló konvergencia vizsgálatára azzal a végső céllal, hogy meghatározza, hogy az egyes országok között a társadalmi-gazdasági tendenciák közelítenek-e egymáshoz vagy e távolodnak-e egymástól.

Ez a jelentés „A konvergencia nyomon követése az Európai Unióban” című kutatási terület első tematikus eredménye. Az Eurofound által 2018-ben végzett elméleti és módszertani munkára támaszkodva a jelentés 21 olyan mutató alkalmazásával vizsgálja meg a felfelé irányuló társadalmi-gazdasági és foglalkoztatási konvergenciát, amelyek többsége a szociális jogok európai pilléréhez kapcsolódó szociális eredménytábla részét képezi.

A jelentés három fő részből áll: először európai szinten vizsgálja a felfelé irányuló konvergenciát, különbséget téve az euróövezetbe tartozó és az euróövezeten kívüli országok között. Ezt követően néhány kiválasztott mutatót regionális szinten vizsgál, és a konvergenciát befolyásoló tényezők is megvitatásra kerülnek. Végezetül két lehetséges szakpolitikai kezdeményezés – az európai munkanélküliségi biztosítás (EUI) és az európai minimálbér (EMW) – szerepe kerül megvitatásra és értékelésre a konvergencia előmozdítása szempontjából.

Szakpolitikai háttér

A felfelé irányuló konvergencia – vagyis az a trend, hogy az uniós tagállamok teljesítménye egy adott területen vagy a területek széles skáláján javul, miközben a tagállamok közötti különbségek csökkennek – mindig is politikai ígéretnek bizonyult az EU részéről, különösen a gazdasági és szociális szférában. A tagállamok és polgáraik is azzal a várakozással csatlakoznak az EU-hoz, hogy a különféle társadalmi-gazdasági célkitűzések meg fognak valósulni, és az élet- és munkakörülmények végül javulni fognak.

Ezek az elvárások nagyrészt teljesültek a 2008-as gazdasági válságig, amikor a felfelé irányuló konvergencia elakadt, sőt visszajára is fordult, miközben a tagállamok lefelé mutató tendenciákkal és növekvő gazdasági és társadalmi különbségekkel szembesültek.

A tagállamok eltérő teljesítménye és a tagállamokon belül növekvő egyenlőtlenségek veszélyeztetik az Unió kohézióját és ellentmondanak a tagállamok és polgáraik elvárásainak. Ez a jelenség ezért komoly aggodalomra ad okot: a gazdasági divergencia aláássa az Európa-szerte közös gazdasági jólét ígérését, míg a társadalmi különbségek akadályozzák az európai integrációs projektnek az élet- és munkakörülmények javítására irányuló végső célját.

Ezen aggályok kezelése érdekében a gazdasági és társadalmi konvergencia a politikai diskurzus középpontjába került. A konvergencia fogalma a 2017 novemberében létrehozott szociális jogok európai pillérének tematikus gerincét képezi, és „iránytűként szolgál az Európai Unióban a munka- és életkörülmények javítására irányuló megújított konvergenciafolyamat számára”.

Fő megállapítások

A gazdasági válság negatív hatásai ellenére az elemzésből kiderül, hogy az 2000-es évek eleje óta a tagállamok összességében közeledtek a jobb foglalkoztatási és társadalmi-gazdasági feltételek irányába. Ezen túlmenően, bár néhány mutató tekintetében csökkentek a tendenciák és eltérések észlelhetők, a felfelé irányuló konvergencia két, eltérő formája is azonosítható.

A mutatók első csoportja esetében – amely magában foglalja az oktatást, a nemek közötti különbségeket és a foglalkoztatási rátát – a megállapított felfelé irányuló konvergencia tendenciák a figyelembe vett időszak egészében folyamatosak és stabilak voltak. Javult a mutatók szintje és csökkentek a tagállamok teljesítményei közötti különbségek, és csak korlátozott számban fordult elő ingadozás a szintekben és a variabilitásban az üzleti

ciklus miatt. A mutatók ezen csoportja esetében a felfelé irányuló konvergencia gyorsabb ütemben haladt az euróövezetben, mint az euróövezeten kívüli térségben.

Ezzel szemben a mutatók második csoportjánál – amely magában foglalja a munkaerő-piaci részvételt, a kirekesztést és a szegénységet – a felfelé irányuló konvergencia jelentős mértékben összefügg az üzleti ciklussal. Ciklikus tendencia figyelhető meg az átlagok és a variabilitást terén egyaránt, ami a kedvező időszakokban felfelé irányuló konvergenciára (javulással és alacsonyabb szóródással), a kedvezőtlen időszakokban pedig lefelé irányuló eltérésekre (a szintek romlása és nagyobb szóródás) utal. Érdekes módon e mutatók tekintetében az euróövezeten kívüli országok gyorsabban közelítenek egymáshoz, mint az euróövezetbe tartozó országok. Tekintettel az üzleti ciklussal való korrelációra, ezek azok a mutatók, amelyek esetében a tagállamoknak rugalmasabbá kell válniuk, hogy a jövőben elkerülhető legyenek az aszimmetrikus sokkok.

A jövedelmi egyenlőtlenségek és a foglalkoztatási feltételekkel kapcsolatos mutatók terén lefelé irányuló tendencia figyelhető meg, különösen az atipikus foglalkoztatás és az ideiglenes munkaviszony állandó munkaviszonnyá való átalakítása tekintetében.

Az azonosított felfelé irányuló konvergencia tendenciák ellenére fontos kiemelni, hogy egyes mutatók esetében a társadalmi-gazdasági és munkaerő-piaci mutatók közötti különbségek általában nagyobbak az európai uniós régiók között, mint a tagországok között, ahol a konvergenciafolyamat markánsabb. Emellett egyes népességcsoportok elemzése azt mutatja, hogy a konvergenciamintákat az életkor és az oktatás is befolyásolja.

Szakpolitikai iránymutatások

A fenntartható felfelé irányuló gazdasági és társadalmi konvergencia egyre inkább alapvető fontosságú az egységes valuta stabilitása, valamint a tagállamok és régiók integrációja szempontjából.

Számos európai intézmény különféle kezdeményezésekbe fogott, hogy a gazdasági és társadalmi konvergencia érdekében megerősítse a tagállamok ellenálló képességének és kapacitását. A jelentés két ilyen kezdeményezés lehetséges hatásait vizsgálja: az európai munkanélküliségi biztosítási rendszert (EUI) és az európai minimálbér-politikát (EMW).

Az EUI rendszere a munkanélküliek esetében a makrogazdasági kockázatok csökkentését és a társadalmi-gazdasági feltételek közelítését egyaránt elősegítené. Egy ilyen rendszer hozzájárulhat a tagállamok recessziós időszakai által okozott aszimmetrikus hatás, valamint a munkanélküliség gazdasági és társadalmi következményeinek csökkentéséhez. Ugyanakkor az erkölcsi kockázat és az országok közötti elosztási hatások nehezítik a megvalósítást. A tervezési bonyodalmak ellenére mára felismerték a munkanélküli ellátási rendszerek nagyobb fokú koordinációjának szükségességét – nemcsak a ciklus stabilizálása, hanem a munkanélküliek Európa-szerte történő kezelésének összehangolása érdekében is.

Az európai minimálbér-politika támogathatná a nagyobb fokú konvergenciát a nettó jövedelmek terén, és csökkenthetné a szegénységben élő munkavállalók számát, valamint megakadályozhatná a szociális dömpinget. A jövedelemeloszlás alsóbb részein elhelyezkedő munkavállalók jövedelmének növekedése szintén elősegítheti az olyan alapvető szolgáltatásokhoz való hozzáférést, ahol a szükségletek még nem teljesülnek. Egy ilyen szakpolitika fő hátulütői a minimálbérnek a fiatalokra, az alacsony képzettséget igénylő foglalkoztatásra és a nemzeti és szociális partnerek bérmeghatározással kapcsolatos autonómiájára gyakorolt lehetséges negatív hatásaihoz kapcsolódnak.

Bár e két szakpolitika megvalósítása hosszúnak és bizonytalannak ígérkezik, a nemzeti politikák konvergenciájának folyamatos nyomon követése és az uniós szintű koordináció javítása hozzájárulna ahhoz, hogy a gazdasági és társadalmi konvergencia elérhesse a kívánt szintet. Külön erőfeszítéseket kell tenni nemcsak az országok, hanem a régiók és a különböző népességcsoportok között fennálló gazdasági és társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése érdekében.

További információ

A „Felfelé irányuló konvergencia a foglalkoztatásban és a társadalmi-gazdasági tényezőkben” című jelentés a következő címen érhető el: <http://eurofound.link/ef18042>

Kutatásvezető: Massimiliano Mascherini

information@eurofound.europa.eu